

Це приблизне коло питань, які ми маємо намір розглянути у доповіді.

1. Бердяев Н.А. *Истоки и смысл русского коммунизма* / Николай Александрович Бердяев. – Москва : Наука, 1990. – 224 с. 2. Булгаков С.Н. *Героизм и подвижничество (из размышлений о религиозной природе русской интеллигенции)* / Сергей Николаевич Булгаков // *Вехи. Из глубины.* – Москва : Изд-во «Правда», 1991. — С. 31-72. 3. Новгородцев П. И. *Об общественном идеале* / П. И. Новгородцев. – М. : «Пресса», 1991. — 639 с. 4. Флоровский Г. *Метафизические предпосылки утопизма* // *Из прошлого русской мысли.* – М. : Издательство «Аграф», 1998. – С. 265-292. 5. Франк С. Л. *Сочинения.* – М. : Изд-во „Правда”, 1990. – 608 с. 6. Фромм Э. *Иметь или быть?* – Москва : «Прогресс», 1986. – 238 с. 7. Черткова Е. Л. *Специфика утопического сознания и проблема идеала* // *Идеал, утопия и критическая рефлексия* / Отв. ред. В.А.Лекторский. – М. : РОССПЕН, 1996. 8. *Что такое трансгуманизм?* [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу : <http://www.transhumanism.russia.ru>. 9. Ясперс К. *Философская вера* / К. Ясперс. – М., 1991.

Віктор Савельєв

Прикарпатський інститут ім. М.С.Грушевського МАУП,
м. Львів

БІБЛІЙНИЙ ЙОВА ЯК МИСЛИТЕЛЬ І БУНТАР В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ Л.ШЕСТОВА

Л. Шестову явно імпонувала біблійна книга Йова. Значення образу Йова у філософських роздумах київського мислителя переконливо засвідчують твори: „На весах Иова: странствие по душам”, „Власть ключей”, „Великие кануны”, „Афины и Иерусалим”, „Киркегард и экзистенциальная философия”.

Аналізуючи філософські погляди Кіркегора, Л.Шестов особливу увагу приділяє питанню, чому Кіркегор відмовляється від Гегеля і звертається до „приватного мислителя” Йова, який знав найкращі сторони тогочасного життя, але втратив все. В словах Йова істина постає, на думку Кіркегора, з чим погоджується і Л.Шестов, виразнішою, ніж у античних класиків – Сократа, Платона, Сенеки та ін. Л.Шестов формулює дану оцінку у вигляді альтернативи. Де міститься істина – питає він, – у тому, що відкриває філософська думка просвіченого еллінізму, або в тому, що провіщає

шалений від жаху герой Старого Завіту й до того ж невіглас? Л.Шестов вважає також більш правомірним не метод відшукування істини шляхом відкритого Гегелем „саморуку поняття” (а Гегеля вважає спадкоємцем і продовжувачем еллінських постулатів), а дикі і божевільні зойки відчаю Йова і його бунт проти волі Бога.

Друзі переконують вкрай замученого і знесиленого старця Йова у тому, що є концентрованим виразом еллінської філософії: оскільки неможливо подолати долю, тоді і людям, і богам слід її прийняти. На поради друзів Йов відповідає, що немає на світі такої сили, яка примусила б його прийняти за належне і кінцеве те, що з ним відбулося. Л.Шестов інтерпретує це так. Не тільки право, але й влада Необхідності ставляться під сумнів. Йов не вірить, що Необхідності надано владу розпоряджатися долями людей і світу. Як і Йов, Л.Шестов вважає залізну невблаганність Необхідності кошмарним навіюванням, а не самоочевидною істиною. Мислитель ставить питання: як трапилось, що людина прийняла цю владу і підкорилася їй? Чому „моральне”, з яким люди пов’язують все найкраще, значне і потрібне у власному житті, прийшло зі своїм „ти повинен” і встало на захист Необхідності. Цю силу Шестов характеризує як безглузду, мерзенну, глупу і сліпу. Чи може людина жити у світі, поки у ньому панує Необхідність і не піддатися відчаю? – запитує мислитель. Підступність Необхідності Шестов вбачає і в тому, що вона не задовольняється зовнішнім примусом, а ще й проникла у внутрішній світ людини, у її совість і примусила складати гімни своїм злочинним справам.

Л.Шестов цілком на боці Йова, який на всі доведення розуму з боку друзів відповідає навіть не словами, а майже вже невиразними звуками, не говорить, а кричить: що це за влада, яка відібрала в мене мою честь і гордість і в такий безглуздий спосіб. Він, така ж людина, як і всі, опинився без покровительства законів. Йов не погоджується вважати себе маленьким фрагментом ланцюга безконечно змінних явищ світового процесу. Він відчайдушно виступає проти цього і доводить цю боротьбу до тих меж, де кінчається розум і починається віра.

Йов ставить під сумнів, оспорує підсудність своєї справи владі моралі. І досягає свого. Йому повернули все і навіть у подвійному розмірі. Л.Шестов наголошує у цьому зв’язку на ідеї повторення, на його фактичності (у випадку з Йовом) і отже можливості подібного розвитку подій. Мислитель також підкреслює, що повторення настає тоді, коли будь-яка розумова достовірність і вірогідність свідчать лише про неможливе.